

EESTI VABARIIGI TEADUSPREEMIAD 1991–1996

Eesti Vabariigi teaduspreemiate algtähtsuseks saab lugeda 20. augustit 1990, mil võeti vastu Vabariigi Valitsuse määrus “Eesti Vabariigi preemiate asutamise kohta”. Selle määruse kohaselt kehtestati igal aastal teaduse, majanduse ja kultuuri valdkonnas á viis preemiat.

1991

E. Vesman “Deuteeriumi müü-molekulide tekke resonantsmehhanismi teoreetiline avastamine”;

I. Heinsalu, K. Müürsepp, H. Nestor, V. Olli (postuumselt), *A. Raukas, M. Rubel, R. Urgard, H. Viiding* (postuumselt) tsükkel “Eesti geoloogia ajalugu”;

M. Kaljurand, M. Koel, E. Küllik (postuumselt) “Kompuuterchromatograafia”;

G. Väljamäe, S. Seppel, T. Uutma, Ü. Sepp, J. Tilk, B. Gordon, U. Umbleja, Ü. Proode, J. Pere, B. Jantra “Mõõteseade ehitussegude reoloogilisteks uuringuteks”;

V. Aasmäe, I. Blinova, A. Vassiljev, V. Krõsanova, H. Luik, A. Laur, A. Maamägi, A. Meiner, Ü. Roosaare “Süsteemi “valgala-jõgi-laht” imitatsioon-modelleerimine”.

1992

Jüri Engelbrecht “Asümmeetrilised üksiklained. Sissejuhatav käsitus” (inglisekeelne monograafia). London & Harlow, Longman, 1991;

Juhan Simovart “Veiste leukoosi etioloogia, epizootoloogia ja tõrjetulemused”. Moskva, 1991;

Asta Õim “Sünonüümisõnastik”. Tallinn, 1991;

Ain Heinaru (kollektiivi juht), *Jaan Habicht, Ann Kilk, Maia Kivisaar, Andres Mäe, Allan Nurk* “Biodegradatsiooniplasmiidide molekulaar-geneetiline uurimine ja baktertüvede kasutamine praktikas”. Tartu, 1992.

Lembit Roostar (kollektiivi juht), *Jüri Samarüütel, Mati Ress, Tähti Saar, Toomas Aro, Toomas Hermlin, Iivi Köbas, Lidia Litvinova, Mae Randala, Ürjo Ploom, Jüri Väli, Arvo Klaar, Hannes Kuiv, Mehis Mikkel* “Kaasasündinud südamerikete kirurgiline ravi”. Tartu, 1991.

1993. aastal jagati teaduspreemiad nelja valdkonda: 1) täppisteadused, 2) meditsiin ja põllumajandusteadused, 3) humanitaar- ja sotsiaalteadused ning pedagoogika ja 4) tehnikateadused. Majandusteadused võisid pretendeerida eraldi antavatele majanduspreemiatele.

1993

Täppisteaduste preemia: *Mart Elango* “Elementaarsed mitteelastsed radiatsiooniprotsessid”.

Põllumajandusteaduste preemia: kollektiiv koosseisus *Ilmar Müürsepp, Ülle Jaakmaa, Aavo Kallas, Jevgeni Kurõkin, Elar Valdmann* “Embrüosiirdamistehnoloogia väljatöötamine ja rakendamine geneetilise progressi kiirendamiseks piimakarja kasvatuses”.

Tehnikateaduste preemia: kollektiiv koosseisus *Mart Min* (kollektiivi juht), *Raul Lang, Toomas Parve, Ants Ronk* “Optimaalsete faasisünkronisatsiooni süsteemide ning täpsete sünkroonmuundite loomise meetodid ja vahendid”.

Humanitaarteaduste preemia: *Juri Lotman* “Valitud artiklid Tartu semiootika koolkonna uurimustest ja avastustest” ja *Juhan Peegel* “Nimisõna poeetilised sünonüümid regivärssides”.

1994. aastal kehtestas Vabariigi Valitsus, et igal aastal määratakse üks riigiteaduspreemia “pikaajalise teadustöö tulemuste eest teadlasele või teadlaste kollektiivile” ning eelmise aasta parimate teadustulemuste esiletõstmiseks viis aastapreemiat järgmistes teadusvaldkondades:

- * täppisteadused, keemia ja molekulaarbioloogia;
- * tehnikateadused;
- * arstiteadus;
- * geo- ja bioteadused ning põllumajandusteadused; * sotsiaal- ja humanitaarteadused (sh majandusteadused).

1994

Riigiteaduspreemia: *Voldemar Vaga* Eesti kunstiajaloo-alaste uurimuste ja tööde eest.

Täppisteaduste, keemia ja molekulaarbioloogia aastapreemia: *Maido Rahula* “Uusi probleeme diferentsiaalgeomeetrias” (inglisekeelne monograafia). World Scientific, 1993.

Tehnikateaduste aastapreemia: *Hillar Aben, Claude Guillemet* “Klaasi fotoelastsus” (inglisekeelne monograafia). Springer, 1993.

Arstiteaduse aastapreemia: *Marika Mikelsaar, Anne Ormisson, Urmas Siigur, Epp Sepp, Reet Mändar, Irja Lutsar, Heili Varendi* “Vastsündinu tervise mõjutamine mikrofloora kaudu” (teoreetilis-kliiniline uurimus 1993–1994); *Oleg Kurtenkov, Jevgeni Smorodin* “Maovähi ja kasvajaheelsete seisundite avastamiseks leitud uue markeri alfa-2 makroglobuliini tähtsus vähi diagnostikas”.

Geo- ja bioteaduste ning põllumajandusteaduste aastapreemia: *Olav Renno* (kollektiivi juht), *Kalev Rattiste, Andres Kuresoo, Vilju Lilleleht, Eerik Leibak, Ene Viht, Jüri*

Keskpaik, Rein Kuresoo, Eerik Kumari (postuumselt), *Henrich Veromann* (postuumselt) "Eesti linnuatlas". Valgus, 1993; *Arne Sellin* "Taimede veemajanduse ökoloogiast". Artikkel, dets. 1992.

Sotsiaal- ja humanitaarteaduste aastapreemia: *Olev Luguse ja Penti Vartia* töögrupid: Eesti kollektiiv: *Heldi Aarma, Elmar Aedna, Eike Hindov, Alfred Kasepalu, Toivo Kuus, Peeter Marksoo, Teet Rajasalu, Urve Venesaar, Mare Viies*; Soome kollektiiv: *Pasi Ahde, Robert Hagfors, Maia-Liisa Järviö, Kalevi Koljonen, Heikki A. Loikkanen, Anti Romppanen, Seppo Laakso* "Eesti ja Soome sotsiaalmajandusliku arengu võrdlus". Helsingi, 1993; *Gustav Vilbaste* (postuumselt), *Erast Parmasto, Heino Ahven* (postuumselt), *Eeva Ahven, Eevi Ross, Madis Peil* "Eesti taimenimetused", 1993.

1995

Riigiteaduspreemia: *Heidi-Ingrid Maaros* (kollektiivi juht), *Tamara Vorobjova, Raivo Uibo, Kalle Kisand, Rein Tammur, Tiiu Kivik, Kaljo Villako* epidemioloogilise populatsiooni juhuslikul valikul põhineva meditsiinialase uurimuse eest "*Helicobacter pylori* infektsiooni sagedus Eestis".

Täppisteaduste, keemia ja molekulaarbioloogia aastapreemia: *Jaak Lõhmus, Eugen Paal, Leo Sorgsepp* "Mitteassotsiatiivsed algebrad füüsikas" (inglisekeelne monograafia). Hadronic Press, 1994.

Tehnikateaduste aastapreemia: *Valdek Kulbach, Karl Õiger* "Rippkonstruktsioonide arvutusmeetodid ja Tartu laululava kõlaekraan".

Arstiteaduse aastapreemia: *Kaljo Villako* (kollektiivi juht), *Agu Tamm, Ivo Kuusk, Margus Lember, Rein Tammur, Toomas Väli* "Pärilik hüpolaktaasia – levik, bioloogilised ja kliinilised aspektid"; *Siiri Veromann* "Silmaläätse kasvavad, eksperimentaalsed ja histoloogilised aspektid".

Geo- ja bioteaduste ning põllumajandusteaduste aastapreemia: *Jaan-Mati Punning* (kollektiivi juht), *Katrin Erg, Mati Ilomets, Erik Kaljuvee, Edgar Karofeld, Olevi Kull, Tiiu Koff, Are Kont, Valdo Liblik, Diana Makarenko, Igna Rooma, Avo Rätsep, Mart Varvas, Arvi Toomik, Martin Zobel* "Kirde-Eesti maastike areng ja nende antropogeenne transformatsioon".

Sotsiaal- ja humanitaarteaduste aastapreemia: *Helle Metslang* "Aja kategooriad eesti keeles".

1996

Riigiteaduspreemia pikaajalise tulemusliku teadustöö eest: *Ilmar Õpik* energeetika-alaste uuringute ja *Hans-Voldemar Trass* lihhenoloogia-alaste uuringute eest.

Täppisteaduste, keemia ja molekulaarbioloogia aastapreemia: *Karl Rebane, Artur Suisalu, Viktor Palm* (jun.) "Ühe lisandmolekuli spektroskoopia".

Tehnikateaduste aastapreemia jagati kahe töö vahel: *Ülle Kotta* “Pööramismeetod diskreetsete mittelineaarsete juhtimissüsteemide sünteesiülesannetes” (inglisekeelne monograafia). Springer, 1995; *Leo Mõtus, Michael Godfrey Rodd* (Walesi ülikooli professor) “Reaalaja tarkvara dünaamika analüüs” (inglisekeelne monograafia). Elsevier Science Ltd/Pergamon, 1994.

Arstiteaduse aastapreemia: *Olga Volož, Lagle Suurorg, Merilaid Saava, Elionora Solodka, Inna Tur* “Südame- ja veresoonkonna haiguste preventsiiooni põhisuundade väljatöötamine ja ellurakendamine pikaajaliste (1980–1995) epidemioloogiliste uuringute alusel”.

Geo-, bio- ning põllumajandusteaduste aastapreemia: *Anto Raukas* publikatsioonide seeria eest Loode-Euroopa kvaternaargeoloogiast.

Sotsiaal- ja humanitaarteaduste aastapreemia: *Mati Ereht, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare* “Eesti keele grammatika” I-II.

1997. aastal otsustas Vabariigi Valitsus, et aastas antakse välja üks teaduspreemia pikaajalise tulemusliku teadustöö eest ja kaheksa aastapreemiat eelmisel aastal valminud ja avaldatud parimate tööde esiletõstmiseks erinevates teadusvaldkondades.

Nendeks valdkondadeks määrati:

- täppisteadused;
- keemia ja molekulaarbioloogia;
- tehnikateadused;
- arstiteadus;
- geo- ja bioteadused;
- põllumajandusteadused; □ sotsiaalteadused;
- humanitaarteadused.